

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De patientia. Quæstio 136.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38803

uificentia in eo quod excedit in sumptu operis dignitatem, expendens multa, ubi pauca oportet expendere. Opponitur autem magnificentia ex parte operis magni: quod præcipue intendit magnificus: in quantum scilicet ubi oportet multa expendere, nihil aut parum expendit.

Ad tertium dicendum, quod consumptor ex ipsa specie actus opponitur paruifico, in quantum transcendit regulam rationis, à qua paruificus deficit. Nihil tamen prohibet quin hoc ad finem alterius vitij ordinetur: puta inanis gloria, vel cuiuscumque alterius.

QVÆST. CXXXVI.

De patientia, in quinque articulis diuisa.

Deinde considerandum est de patientia.

- ¶ Et circa hoc quærentur quinque.
- ¶ Primo, utrum patientia sit virtus?
- ¶ Secundo, utrum sit maxima virtutum?
- ¶ Tertio, utrum possit haberi sine gratia?
- ¶ Quarto, utrum sit pars fortitudinis?
- ¶ Quinto, utrum sit idem cum longanimitate?

ARTIC. I.

Utrum patientia sit virtus?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod patientia non sit virtus. Virtutes enim perfectissime sunt in patria: ut Augustinus dicit in 14 de Trin. * Sed ibi non est patientia: quia nulla sunt ibi mala toleranda, secundum illud Isai. 49. & Apoc. 7. Non esurient neque sitient, & non percutiet eos æstus, neque sol. Ergo patientia non est virtus.

668
Inf. a. 5.
cor. et su
pra 128.
cor.
* li. 84. de
viti. c. 9.
1022-3.

¶ 2 Præterea, Nulla virtus in malis potest inueniri: quia virtus est quæ bonum facit habentem. Sed patientia quandoque in malis hominibus inuenitur: sicut patet in auaris, qui multa mala patienter tolerant, ut pecunias congregent: secundum illud Eccles. 5. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Ergo patientia non est virtus.

¶ 3 Præ-

¶ 3 Præterea, Fructus à virtutibus differunt, ut supra habitum est. Sed patientia ponitur inter fructus, ut patet ad Galat. 5. Ergo patientia non est virtus. *1. 2. q. 70 a. 1. ad 3 precipuè.* SED contra est, quod August. dicit in lib. de patientia*, Virtus animi, quæ patientia dicitur, tam magnum Dei donum est, ut etiam ipse, qui nobis eam largitur, patientia prædicetur. ** c. 1. in prin. 10. 4*

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est supra*, virtutes morales ordinantur ad bonum, in quantum conseruant bonum rationis contra impetus passionum. Inter alias autem passiones tristitia efficacax est ad impediendum bonum rationis: secundum illud 2. ad Cor. 7. Seculi tristitia mortem operatur. Et Eccles. 30. Multos occidit tristitia, & non est utilitas in illa. Vnde necesse est habere aliquam virtutem, per quam bonum rationis conseruetur contra tristitiam, ne scilicet ratio tristitiæ succumbat. Hoc autem facit patientia. Vnde August. dicit in lib. de patientia*, quod patientia hominis est, qua mala æquo animo toleramus, (id est, sine perturbatione tristitiæ) ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Vnde manifestum est, patientiam esse virtutem. *cap. 2. in prin. 10. 4*

Ad primum ergo dicendum, quod virtutes morales non remanent secundum eundem actum in patria, quem habent in via, scilicet per comparisonem ad bona præsentis vitæ, quæ non remanebunt in patria; sed per comparisonem ad finem, qui erit in patria. Sicut iustitia non erit in patria circa emptiones & venditiones, & alia quæ pertinent ad præsentem vitam, sed in hoc quod est subditum esse Deo. Similiter actus patientiæ in patria non erit in sustinendo aliqua; sed in fruitione bonorum, in quæ peruenire volebamus patiendo. Vnde Augustinus dicit in 14. de ciuit. Dei*, quod in patria non erit ipsa patientia, quæ necessaria non est, nisi ubi toleranda sunt mala: sed æternum erit id, quod per patientiam peruenitur. *li. 14. c. 9 declinan do ad finē, 10. 5.*

Ad

Ad secundum dicendum, quod sicut August. dicit in lib. de patientia *, Patientes proprie dicuntur qui malunt mala non committendo ferre, quam non ferendo committere. In illis autem, qui mala sustinent ut mala faciant, nec miranda, nec laudanda est patientia, quae nulla est: sed miranda duritia, neganda patientia.

cap. 2. in med. 29. c. 5. a medio, 10. 4.

Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est, fructus in sui ratione importat quamdam delectationem. Sunt autem operationes virtutum delectabiles secundum seipsas, ut dicitur in 1. Ethic. * Consequenter est autem ut nomine virtutis, etiam virtutum actus significantur. Et ideo patientia quantum ad habitum ponitur virtus; quantum autem ad delectationem quam habet in actu, ponitur fructus. Et praecipue quantum ad hoc quod per patientiam animus praeservatur, ne obruatur tristitia.

1. 2. 9. 11. a. 1. 6. 9. 74. ar. 1. li. 1. c. 8. a medio, tom. 5.

ARTIC. II.

Utrum patientia sit potissima virtutum?

669.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod patientia sit potissima virtutum. Id enim quod est perfectum, est potissimum in vnoquoque genere. Sed patientia habet opus perfectum, ut dicitur Iacobi 1. Ergo patientia est potissima virtutum.

1. 2. 9. 66. a. 5. ad 2.

¶ 2. Praeterea, Omnes virtutes ad bonum animae ordinantur. Sed hoc praecipue videtur pertinere ad patientiam. Dicitur enim Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Ergo patientia est maxima virtutum.

¶ 3. Praeterea, Illud quod est conservatiuum, & causa aliorum, videtur potius esse. Sed sicut Greg. dicit in quadam Homil. † Patientia est radix, & custos omnium virtutum. Ergo patientia est maxima virtutum.

Hom. 25. in euag. non remota ante med.

SED contra est, quod non enumeratur inter quatuor virtutes, quas Gregorius 22. Moral. * & Augustinus † in lib. de moribus Ecclesiae, vocant principales.

Greg. li. 22. c. 1. † Aug. 15. et 22. tom. 1.

RE-

li 2. c. 6.
circa pri
sup. 10. 5.

RESPONDEO dicendum, quòd virtutes secundum suam rationem ordinantur ad bonum. Est enim virtus quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, vt dicitur in 2. Ethic. * Vnde oportet quòd tanto principalior sit virtus & potior, quanto magis & directius ordinat hominem in bonum. Directius autem ad bonum ordinant hominem virtutes, quæ sunt constitutiue boni, quàm illæ quæ sunt impeditiue eorum, quæ abducunt à bono. Et sicut inter eas, quæ sunt constitutiue boni, tanto aliqua potior est, quanto in maiori bono statuit hominem (sicut fides, spes, & charitas). quam prudentia & iustitia: ita etiam inter illas, quæ sunt impeditiue retrahentium à bono, tanto aliqua est potior, quanto id, quod ab ea impeditur, magis à bono retrahit. Plus autem à bono retrahunt pericula mortis, circa quæ est fortitudo, vel delectationes tactus, circa quæ est temperantia; quàm quæuis aduersa, circa quæ est patientia. Et ideo patientia non est potissima virtus, sed deficit non solum à virtutibus theologis, & prudentia & iustitia, quæ directè statuunt hominem in bono, sed etiam à fortitudine & temperantia, quæ retrahunt à maioribus impedimentis.

Ad primum ergo dicendum, quòd patientia dicitur habere opus perfectum in aduersis tolerandis: ex quibus primò procedit tristitia, quam moderatur patientia: secundo ira, quam moderatur mansuetudo: tertio odium, quod tollit charitas: quarto iniustum nocumentum, quod prohibet iustitia. Tollere enim principium vniuscuiusque est perfectius. Nec tamen sequitur, si in hoc patientia est perfectior, quòd sit perfectior simpliciter.

Ad secundum dicendum, quòd possessio importat quietum dominium. Et ideo per patientiam dicitur homo suam animam possidere, in quantum radicitus euellit passiones aduersitatum, quibus anima inquietatur.

Ad tertium dicendum, quòd patientia dicitur esse radix,

radix, & custos omnium virtutum, non quasi directè eas cauſando & conſeruando, ſed ſolum remouendo prohibens.

ARTIC. III.

Utrum patientia poſſit haberi ſine gratia?

670

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd patientia poſſit haberi ſine gratia. Illud enim, ad quod ratio magis inclinatur, magis poteſt impleri rationali creatura. Sed magis eſt rationabile quòd aliquis patiatur mala propter bonum, quàm propter malum. Aliqui autem patiuntur mala propter malum ex propria virtute, ſine auxilio gratiæ. Dicit enim Auguſt. in lib. de patientia *, quòd multa in laboribus & doloribus ſuſtinent homines propter ea, quæ vitioſè diligunt. Ergo multo magis homo poteſt mala ſuſtinere propter bonum, quòd eſt verè patientem eſſe, præter auxilium gratiæ.

* c. 3. in prin. 10. 4

¶ 2. Præterea, Aliqui non exiſtentes in ſtatu gratiæ magis abhorrent mala vitiorum, quàm corporalia mala. Vnde quidam gentilium legantur multa mala toleraſſe, ne patriam proderent, aut aliquid aliud inhoneſtum committerent. Sed hoc eſt verè patientem eſſe. Ergo videtur quòd patientia poſſit haberi abſque auxilio gratiæ.

¶ 3. Præterea, Manifèſtè apparet, quòd aliqui propter ſanitatem corporis recuperandam, grauiora quædã & amara patiuntur. Salus autem animæ non eſt minus appetibilis, quàm ſanitas corporis. Ergo pari ratione pro ſalute animæ poteſt aliquis multa mala ſuſtinere: quòd eſt verè patientem eſſe, abſque auxilio gratiæ.

S E D contra eſt, quòd dicitur in Pſal. 61. Ab ipſo, ſcilicet Deo, patientia mea.

R E S P O N D E O dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in lib. de patientia *, Vis deſideriorũ facit tolerantiam laborum & dolorum; & nemo niſi pro eo, quòd delectat, ſponte ſuſcipit ferre quòd cruciat. Et huius ratio eſt: quia triſtitiã & dolorem, ſecundum

c. 4. circa fin. 10. 4

se abhorret animus. Vnde numquam eligeret eam pati propter se, sed solum propter finem. Ergo oportet quod illud bonum, propter quod aliquis vult pati mala, sit magis volitum & amatum, quam illud bonum, cuius privatio ingerit dolorem, quem patienter toleramus. Quod autem aliquis preferat bonum gratia omnibus naturalibus bonis, ex quorum amissione potest dolor causari, pertinet ad charitatem, quæ diligit Deum super omnia. Vnde manifestum est, quod patientia, secundum quod est virtus, a charitate causatur: secundum illud 1. ad Cor. 13. Charitas patientis est. Manifestum est autem quod charitas non potest haberi, nisi per gratiam: secundum illud ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vnde patet quod patientia non potest haberi sine auxilio gratiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod in natura humana, si esset integra, prævaleret inclinatio rationis. Sed in natura corrupta prævalet inclinatio concupiscentiæ, quæ in homine dominatur. Et ideo pronior est homo ad sustinendum mala, in quibus concupiscentia delectatur presentialiter, quam tolerare mala propter bona futura, quæ secundum rationem appetuntur. Quod tamen pertinet ad veram patientiam.

Ad secundum dicendum, quod bonum politicæ virtutis commensuratum est naturæ humanæ. Et ideo absque auxilio gratiæ gratum facientis potest voluntas humana in illud tendere, licet non absque auxilio gratiæ Dei. Sed bonum gratiæ est supernaturale. Vnde in illud non potest tendere homo per virtutem suæ naturæ. Et ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod tolerantia etiam moralium, quæ quis sustinet propter corporis sanitatem, procedit ex amore, quo homo naturaliter diligit suam carnem. Et ideo non est similis ratio de patientia, quæ procedit ex amore supernaturali.

Utrum patientia sit pars fortitudinis?

671

*Supra q. 128. & 10. c. ibi: notatis. * q. 123. ar. 6.*

q. 123. a. 5.

lib. 2. de Inuēt. in fol. 3. ante fi. lib.

Hom 35. in euāg. nō multū ante me.

AD quartum sic proceditur. videtur, quod patientia non sit pars fortitudinis. idem enim non est pars sui ipsius. Sed patientia videtur idem esse fortitudini: quia sicut supra dictum est*, proprius actus fortitudinis est sustinere. Et hoc etiam pertinet ad patientiam. Dicitur enim in lib. Sententiarum Prosperi, quod patientia consistit in alienis malis tolerandis. Ergo patientia non est pars fortitudinis.

¶ 2 Præterea, Fortitudo est circa timores & audacias, ut supra habitum est*: & ira est in irascibili. Sed patientia videtur esse circa tristitias, & ita videtur esse in concupiscibili. Ergo patientia non est pars fortitudinis, sed magis temperantiæ.

¶ 3 Præterea, Totum non potest esse sine parte. Si ergo patientia sit pars fortitudinis, fortitudo nunquam posset esse sine patientia: cum tamen fortis quandoque non toleret patienter mala, sed etiam aggrediatur eum, qui mala facit. Ergo patientia non est pars fortitudinis.

SED contra est, quod Tullius in sua Rhetor.* ponit eam fortitudinis partem.

RESPONDEO dicendum, quod patientia est pars fortitudinis quasi potentialis: quia adiungitur fortitudini sicut virtus secundaria principali. Ad patientiam enim pertinet aliena mala æquanimiter perpeti, ut Greg. dicit in quadam Homil.* In malis autem, quæ ab alijs inferuntur, præcipua sunt & difficillima ad sustinendum, illa quæ pertinent ad pericula mortis, circa quæ est fortitudo. Vnde patet quod in ista materia principalitatem tenet fortitudo, quasi vendicans sibi id quod principaliter est in hac materia. Et ideo patientia adiungitur ei sicut secundaria, virtus principali.

Ad primum ergo dicendum, quod ad fortitudinem pertinet non qualiacumque sustinere, sed illud quod

est summè difficile in sustinendo, scilicet sustinere pericula mortis. Ad patientiam autem potest pertinere sustinentia quorumcumque malorum.

Ad secundum dicendum, quòd aliquis in bono persistat contra timores futurorum periculorum, sed etiam ut non deficiat propter presentium tristitiam, siue dolorem. Et ex hac parte habet affinitatem cum fortitudine patientia. Et tamen fortitudo est principaliter circa timores, ad quorum rationem pertinet fugere, quòd vitat fortitudo. Patientia vero principaliter est circa tristitias. Nam patiens dicitur aliquis, non ex hoc quòd non fugit, sed ex hoc quòd laudabiliter se habet in patièdo, quæ presentialiter nocent: ut scilicet non inordinate ex eis tristetur. Et idè fortitudo est propriè in irascibili, patientia autem in concupiscibili. Nec hoc impedit quin patientia sit pars fortitudinis: quia adiunctio virtutis ad virtutem non attenditur secundum substantiam, sed secundum materiam vel formam. Nec tamen patientia ponitur pars temperantiæ, quamvis utraque sit in concupiscibili: quia temperantiæ est solam circa tristitias, quæ opponuntur delectationibus tactus, puta quæ sunt ex abstinentia ciborum vel venereorum: sed patientia præcipuè est circa tristitias, quæ ab alijs inferuntur. Et iterum ad temperantiæ pertinet refranare huiusmodi tristitias, sicut & delectationes contrarias. Ad patientiam autem pertinet, propter huiusmodi tristitias, quantumcumque sint, homo non recedat à bono virtutis.

Ad tertium dicendum, quòd patientia potest quantum ad aliquid sui, poni pars integralis fortitudinis: de qua parte obiectio procedit: proinde scilicet aliquis patienter sustinet mala, quæ pertinent ad pericula mortis. Nec est contra rationem

Homi 5. patientiæ, quòd aliquis quando opus fuerit, in
in Matt. fiat in eum qui mala facit: quia ut Chrysost. dicit
et si to. 2 per illud Matth. * Vade satana, in iniurijs proprijs
pa-

patientem esse, laudabile est. Iniurias autem Dei patienter sustinere, nimis est impium. Et August. dicit in quadam epistola contra Marcellinum ꝑ, quod præcepta patientiæ non contrariantur bono reipublicæ, pro quo conseruando contra inimicos pugnatur. Secundum verò quod patientia se habet circa quæcumque alia mala, adiungitur fortitudini, vt virtus secundaria principali.

† Epist. 5.
ante mo.
tom. 2.

ARTIC. V.

Utrum patientia sit idem quod longanimitas?

672

Supra q.
127. a. 5.
ad 3. Et
1. 2. q. 70
ar. 3. cor.
Et 2. cor.
6. lect. 2.
princip.
* c. 1. 20. 4

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod patientia sit idem quod longanimitas. Dicit enim August. in lib. de patientia *, quod patientia Dei prædicatur non in hoc quod aliquod malum patiat, sed in hoc quod expectat malos vt conuertantur. Vnde Eccles. 5. dicitur, Altissimus patiens redditor est. Ergo videtur, quod patientia sit idem quod longanimitas.

¶ 2 Præterea, Idem non est oppositum duobus. Sed impatientia opponitur longanimitati, per quam aliquis moram expectat. Dicitur enim aliquis impatiens moræ, sicut aliorum malorum. Ergo videtur, quod patientia sit idem longanimitati.

¶ 3 Præterea, Sicut tempus est quædam circumstantia malorum, quæ sustinentur, ita etiam locus. Sed ex parte loci non sumitur aliqua virtus, quæ distinguatur à patientia. Ergo similiter, nec longanimitas, quæ sumitur ex parte temporis, in quantum scilicet aliquis diu expectat, distinguitur à patientia.

SED contra est, quod super illud ad Rom. 2. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis cõtemnitis? dicit glos. * Videtur longanimitas à patientia differre: quia qui infirmitate magis quàm proposito delinquent, sustentari per longanimitatem dicuntur. Qui verò pertinaci mente exultant in delictijs suis, ferri patienter dicendi sunt.

Glos. ord.
ibid: ex
Aug.

RESPONDEO dicendum, quod sicut magnanimitas dicitur, per quam habet aliquis animum ten-

dendi in magna: ita etiã longanimitas dicitur, per quã aliquis habet animum tendendi in aliquid quod in longinquum distat. Et ideo sicut magnanimitas magis respicit spem tendentem in bonum, quã audaciam, vel timorem siue tristitiam, quã respiciunt malum: ita etiã & longanimitas. Unde longanimitas maiorem conuenientiam videtur habere cum magnanimitate quã cum patientia. Potest tamen conuenire cum patientia duplici ratione. Primò quidem, quia patientia, sicut & fortitudo, sustinet aliqua mala propter aliquod bonum. Quod si ex propinquo expectetur, facilius est sustinere. Si autem in longinquum differatur illud bonum, mala autem oporteat in præsenti sustinere, difficilius est. Secundò, quia hoc ipsum quod est differri bonum speratum, natum est causare tristitiam: secundum illud Prouer. 13. Spes quã differtur, affligit animam. Unde & in sustinendo huiusmodi afflictionem potest esse patientia, sicut & in sustinendo quascumque alia tristitia. Sic ergo secundum quod sub eadem ratione mali contristantis potest comprehendì, & dilatio boni sperati, quã pertinet ad longanimitatem, & labor quem homo sustinet in continuata executione boni operis, quod pertinet ad constantiam: ita longanimitas, quã etiam constantia, sub patientia comprehenduntur. Unde & Tullius * diffiniens patientiam, dicit quod patientia est honestatis ac utilitatis causa voluntaria, ac diurna perpessio rerum arduarum ac difficilium. Quod dicit, arduarum, pertinet ad constantiam in bono. Quod dicit, difficilium, pertinet ad grauitatem mali, quã proprie respicit patientia. Quod uerò addit, diurna, siue diutina, pertinet ad longanimitatem, secundum quod conuenit cum patientiam.

*In lib. 2.
de Inuēt.
in fol. 3.
ante fin
lib.*

Et per hoc patet responsio ad Primũ & Secundũ. Ad tertium dicendum, quod illud quod est longinquum loco, quamuis sit remotum à nobis, non tamen est simpliciter remotum à natura rerum, sicut id quod est

est longinquum tempore : & idè non est similis ratio. Et præterea, quod est longinquum loco, non affert difficultatem, nisi ratione temporis: quia quod est longinquum loco à nobis, tardius tempore ad nos potest peruenire.

Quartum concedimus. Tamen considerata est ratio illius differentie, quam glof.* assignat: quia in his qui ex infirmitate peccant, hoc solum videtur importabile, quod diu perseverant in malo. Et idè dicitur quod ex longanimitate supportantur. Sed hoc ipsum quod aliquis ex superbia peccat, importabile videtur. Et idè per patientiam dicuntur sustineri illi, qui ex superbia peccant.

Cit in argum sed contra.

QVÆST. CXXXVII.

De perseverantia, in quatuor articulos diuisa.

674

Deinde considerandum est de perseverantia, & vitijs oppositis.

*Inf. ar. 2. co. & ad 1. 2. 9. 138 a. 1. con. & 3. d. 33. q. 3. a 3 q. 1. ad 4 et 9. 4. ad 1. * 7. c. 7. circa me diu. 10. 5. † li. 4. cir ca fi. 10. 5 * li. 2. de libe. arb. c. 19 to. 1 † Aug. li. de bono persever. c. 1. 10. 7.*

¶ Circa perseverantiam autem quaeruntur quatuor.

¶ Primo, utrum perseverantia sit virtus?

¶ Secundo, utrum sit pars fortitudinis?

¶ Tertio, quomodo se habeat ad constantiam?

¶ Quarto, utrum indigeat auxilio gratie?

ARTIC. I.

Utrum perseverantia sit virtus?

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod perseverantia non sit virtus. Quia, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. * continentia est potior, quam perseverantia. Sed continentia non est virtus, ut dicitur in quarto Ethicor. † Ergo perseverantia non est virtus.

¶ 2 Præterea, Virtus est, qua rectè vivitur, secundum Augustin. in lib. de libero arbit. * Sed sicut ipse dicit in lib. de Perseverantia †, Nullus potest dici perseverantiam habere quamdiu vivit, nisi perseveret usque ad mortem. Ergo perseverantia non est virtus.

¶ 3 Præterea, Immobiliter persistere in opere